

Terminologický seminář v Národní knihovně ČR [1]

Autor:

- [BUŘILOVÁ, Marcela](#) [2]

Číslo:

- [2019, ročník 28, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [4]

Klíčová slova:

- [terminologie](#) [5]

Dne 4. dubna 2019 se v Národní knihovně ČR (NK ČR) konal [odborný seminář věnovaný terminologii v oblasti knihovnictví a informační vědy](#) [6]. Organizátorem akce byl Knihovnický institut NK ČR. Zájem ze strany odborné veřejnosti byl takový, že bylo třeba konání semináře přesunout do větších prostor. Celkem se zúčastnilo 43 zájemců.

Hlavním tématem semináře byla [Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy](#) [7] (TDKIV), její současný stav a proměny v závislosti na rozvoji vlastního oboru a také technologií. Ale organizátoři pozvali také odborníky ze souvisejících oborů, což umožnilo pojmout problematiku z širší perspektivy.

Moderátorem dopoledního programu byl ředitel Knihovnického institutu PhDr. Vít Richter. Nejprve zazněly příspěvky věnované novinkám v databázi TDKIV, které připravily členky redakční rady TDKIV.

[8]

Seminář zahájil PhDr. Vít Richter (foto: Linda Jansová, Národní knihovna ČR)

Jako první vystoupila Bc. Jaroslava Citová, DiS., a seznámila posluchače se současným stavem databáze, jež čítá cca 4 900 odborných hesel. Představila struktura hesel, postup jejich vytváření a hlavní problémy s aktualizací databáze. Zajímavé informace zazněly ohledně využívání databáze – z četnosti přístupů lze usuzovat na významnost tohoto informačního zdroje.

Na to navázala PhDr. Linda Jansová, Ph.D., s příspěvkem věnovaným pilotnímu projektu zpřístupnění TDKIV v podobě propojených dat, který byl realizován v roce 2018 s finančním příspěvím Ministerstva kultury ČR. Hlavní přínosem projektu bylo zavedení přesnějších vazeb (dosavadní praxe databáze TDKIV umožňuje uvádět kromě vztahu ekvivalence jen volný vztah označovaný jako příbuzný termín) mezi vybranými hesly a jejich zpřístupnění v systému [Wikidata](#) [9]. Do příspěvku byly zařazeny i ukázky a zmíněny možnosti praktického využití.

V další části semináře zazněly příspěvky odborníků z různých institucí, kteří rovněž řeší problematiku terminologie. Jako první vystoupila PhDr. Anna Černá z Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Charakterizovala obecné zásady pro tvorbu odborné terminologie z hlediska jazykového: ustálenost, systémovost, přesnost/jednoznačnost, ústrojnost a spisovnost. Zdůraznila, že v současné době se terminologie přibližuje spíše k mezinárodně srozumitelným termínům a že se uplatňuje tzv. jazyková ekonomie, což znamená, že se používají převážně jednoslovné termíny a termíny, z nich je možné odvodit další slovní druhy. Výraznou odezvu měly informace o apelativizaci, tj. procesu, jímž se původní vlastní jméno osoby či výrobku stává slovem obecným a zpravidla rozšiřuje svůj význam. Uvedené příklady Bibliobox versus bibliobox a Xerox versus xerox a problémy s firmami, které s označením výrobku přišly, vzbudil v auditoriu značné emoce.

Dalším přednášejícím byla PhDr. Věra Vlková, CSc., z České agentury pro standardizaci. Představila mateřskou organizaci, její činnost a služby, které poskytuje veřejnosti. Zajímavý byl snižující se podíl

ČSN v závislosti na přejímání norem evropských a mezinárodních. Také se věnovala problematice terminologie, a to právě z hlediska internacionalizace technických norem.

V odpoledním bloku zazněly příspěvky z příbuzných oborů a jejich vztah k terminologii. Nejprve to byla prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc., z Katedry pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, která podala přehled hlavních publikací (především slovníků a encyklopedií) k archivnictví a hlavním pomocným vědám historickým a uvedla příklady některých termínů těchto oborů a jejich vývoje. Na ni navázal PhDr. Jan Novotný z Knihovny Národního muzea, jehož příspěvek se týkal projektu internetového zdroje [Encyklopedieknihy.cz](https://encyklopedieknihy.cz) [10]. Tato encyklopedie obsahuje výkladová hesla k české knižní kultuře středověku a raného novověku. Na tvorbě hesel se podílí tým odborníků z oblasti knihovnědy a kodikologie, specialisté na iluminované rukopisy, historickou knižní vazbu a restaurování. Přednášející vybral několik příkladů a rozebral etymologický vývoj názvosloví v souvislosti s multioborovým přesahem, zmínil normativní výklady a terminologii užívanou teoretiky a autoritami oboru a vtipně komentoval prosazování terminologie různými zájmovými skupinami a také přejímání termínů z cizích jazyků.

V dalších příspěvcích jsme se vrátili k našemu oboru, tj. knihovnictví a informační vědě. Nejprve vystoupil RSDr. Zdeněk Matušík z NK ČR a seznámil nás s tím, jak se odborné termíny vyskytují v legislativních dokumentech. Na příkladech uvedl, že se legislativa vyhýbá používání profesně specifických pojmů, pokud jejich použití není diktováno zvláštními potřebami a zájmy. Pojmy z knihovnické terminologie, a to i ty nejobvyklejší, se tak v našich právních předpisech vyskytují v poměrně malém rozsahu.

Tři poslední příspěvky byly opět v režii členek redakční rady TDKIV. PhDr. Linda Jansová, Ph.D., představila výsledky analýzy odborné terminologie z oblasti knihovnictví použité v [Konceptu rozvoje knihoven České republiky na léta 2017–2020](#) [11] a v dalších koncepčních dokumentech z posledních let. Terminologii v uvedených dokumentech srovnala s obsahem terminologické databáze TDKIV. Soustředila se na schopnost databáze reagovat na aktuální vývoj v oblasti knihovnictví i oblastech příbuzných, především na zvýšené nároky na tvorbu vhodných českých ekvivalentů původně anglických termínů. Okamžitou diskusi vyvolaly termíny *born digital*, *digital copy* a *digitalizát*.

Na to navázala PhDr. Helena Kučerová, Ph.D., s příspěvkem o terminologii pojmových modelů (pojem, pojmový model, třída, instance, atribut, vztah) a o termínech označující entity [pojmového referenčního modelu IFLA LRM](#) [12]. Uvedla problémy řešené při formování terminologické báze bibliografických modelů v českém jazykovém prostředí, zejména počestvování oproti internacionalizaci, problém homonymie a neustálenosti významu. Způsoby řešení těchto problémů uvedla na příkladech nově zařazených termínů v TDKIV. I tady se ihned rozpoutala živá diskuse nad uvedenými návrhy. Zatímco v otázce volby konceptuální versus pojmový model se účastníci celkem rychle shodli na volbě *pojmový model*, další dvojice pro označení obecné entity res/věc rozdělila auditorium na stoupence latinizující versus počestvené verze.

V posledním příspěvku se Mgr. Marie Balíková zabývala termíny oborový versus obecný termín, respektive obecný výraz. Uvedla definice a vymezila rozsah uvedených pojmů a poté přiblížila aplikaci obecných a oborových termínů ve dvou základních databázích NK ČR, a to v univerzálním [souboru tematických autorit](#) [13] a v terminologické databázi [TDKIV](#) [14].

Vzhledem k okamžitým reakcím na příspěvky v průběhu dne byla závěrečná diskuse krátká. Nicméně z velké účasti, živého zájmu a spontánních reakcí v průběhu semináře lze usuzovat, že zdánlivě odtaziště téma odborné terminologie má v knihovnickém prostředí velkou odezvu.

URL zdroje: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-1/terminologicky-seminar-v-narodni-knihovne-cr>

Odkazy

[1] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-1/terminologicky-seminar-v-narodni-knihovne-cr>

- [2] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/burilova-marcela>
- [3] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-1>
- [4] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [5] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/terminologie>
- [6] <https://tdkiv.nkp.cz/vzdelavaci-akce>
- [7] <https://tdkiv.nkp.cz/>
- [8] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/522/burilova1.jpg>
- [9] <https://www.wikidata.org/>
- [10] <https://www.encyklopedieknihy.cz/>
- [11] <http://files.ukr.knihovna.cz/200000226-bbd23bcca2/Koncepce.pdf>
- [12] <https://www.ifla.org/publications/node/11412>
- [13] <https://aleph.nkp.cz/cze/auvt>
- [14] <https://aleph.nkp.cz/cze/kttd>